

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультету природничих наук
Кафедри географії та природознавства

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
на тему:

**Оптимізація екскурсійної роботи вчителя
географії з орієнтацією на школярів із
особливими потребами**

Виконала: студентка II курсу, групи СОГ-2 м
Спеціальності: 014.07 середня освіта (географія)
Головчак Ірина Михайлівна

Науковий керівник:
Кандидат географічних наук, доцент
Сливка Роман Радославович

Рецензент: к.і.н., доцент
кафедри права та гуманітарних дисциплін Івано-
Франківської філії Університету «Україна»
Колиб'юк Світлана Петрівна

АНОТАЦІЯ

Актуальність теми дослідження. Зазвичай активний відпочинок у більшості громадян України асоціюється із здоровими людьми, дітьми, частіше із молоддю, тому якимось важко асоціювати його з людиною на колісному кріслі чи незрячої особи. У багатьох сформувався просторовий стереотип масової свідомості, що десь існують спеціалізовані реабілітаційні заклади, де є відведене місце для особливих осіб. Загалом у нас для таких людей провести час з користю для здоров'я йдеться про лікувальні процедури, оздоровчі сеанси, а от про екскурсії чи подорожі не йдеться. Ці люди хочуть бути як і всі, подорожувати, відвідувати екскурсії різного виду, пізнавати світ, дізнаватися щось нове, отримувати позитивні емоції та відчувати себе потрібною.

В Україні знайдеться не так багато осіб, які зацікавлені в організації екскурсій для осіб із обмеженими можливостями. Нерідко туризм для неповносправних людей є самоорганізованими, батьки, волонтери чи знайомі організують для них пізнавальні поїздки, прогулянки, екскурсії. Наші рекреаційні зони часто зовсім не пристосовані для осіб з особливими потребами. В Україні потрібно адаптувати багато методик, досвіду та фахових знань для організації туризму для людей з обмеженими можливостями, які вже є у розвинених державах ЄС. На це все потрібно трохи часу та бажання, а також інституційних зусиль щодо реалізації нормативних вимог. Україні на шляху євроінтеграції особливо цінним є закордонний досвід, адже у Великій Британії, Німеччині, Австрії такі екскурсії практикуються на постійній основі.

Кожна людина має право на відпочинок, гідне, вартісне повноцінне життя.

Ця тема є дуже актуальною та є відгуком на тривожні тенденції в зміні демографічної ситуації та стану здоров'я населення. Нажаль, кількість дітей з психологічними порушеннями, порушеннями зору, слуху, опорно-рухової системи зростає. Беручи до уваги офіційні статистичні дані МОЗ України за 2020 рік в нашій країні 162 тисяч дітей до 16 років які є інвалідами. У 2010 році за такими ж даними їх було 129 тисяч діток з особливими потребами. В Україні

понад 1 мільйон дітей, які потребують корекції розумового чи фізичного розвитку. З 24 лютого 2022 року наша країна потерпає від наслідків російської військової агресії, яка характеризується поширенням практик урбіциду. Видатний американський географ Дж. Егню, зокрема зазначає, що логіка руйнування міського середовища пов'язана не тільки з бажанням завдати матеріальні збитки, але і з намаганням зламати волю супротивника до боротьби [26]. Одним із наслідків такої нелюдської практики є прямі обстріли житлових будинків та об'єктів соціальної інфраструктури в Україні. Як результати сотні поранених і скалічених дітей. Понад 6 мільйонів осіб мігрували з України унаслідок агресії РФ. Але багато з найбільш уразливих — діти з розумовими та фізичними вадами — залишилися. Всі вони потребують фізичної і психічної реабілітації, а туризм – є одним із ключів для допомоги у цій справі.

Кожна дитина має право на якісну освіту не дивлячись на свої вади. В Україні функціонують навчальні заклади для дітей з різними потребами. Там працюють кваліфіковані працівники, які мають свою методику викладання та досвід роботи з особливими дітками.

В своїй науковій роботі нам довелося відвідувати заклади, де навчаються здобувачі освіти з обмеженими можливостями. Дітки проходили опитування щодо екскурсійної діяльності, ділились своїми враженнями. Це все дає підставу ґрунтовних висновків, як можна оптимізувати туристичні послуги для особливих дітей та загалом для людей, які постраждали під час війни. До них відносяться і діти, які вимушено переселені з охоплених війною територій.

Дана тема є актуальною, тому що вона розвиває уявлення дітей з особливими потребами про свій край, дає можливість кожному пізнати для себе щось нове, і зрозуміти що для будь-якої людини все можливо, щоб особливі дітки могли більше пізнавати світ і відчували себе такими як і всі здорові діти.

Мета магістерської роботи : дослідити специфіку організації екскурсійної діяльності для школярів з особливими освітніми потребами та на основі цього дати рекомендації щодо оптимізації такої роботи.

Завдання магістерської роботи :

- описати підходи до трактування поняття «школяр із особливими

- освітніми потребами», проаналізувати спеціалізовані школи для них;
- описати туризм для дітей з особливими потребами;
  - розробити методику адаптації просторів до потреб осіб з особливими потребами;
  - провести аналіз та описати стан екскурсійно-туристичної роботи та екскурсій в своєму краю;
  - описати закордонний досвід екскурсій та запропонувати своє бачення та зміни які можна провести для оптимізації екскурсійної роботи в Україні.

Об'єкт дослідження – екскурсійні послуги для дітей із особливими потребами, котрі потребують пізнавати свою місцевість, дізнаватися щось нове, духовно збагачуватися та отримувати позитивні емоції від відпочинку на природі, щоб зарядитись енергією на нові навчальні звершення.

Предмет дослідження – організація екскурсійних послуг для дітей з особливими потребами в Івано-Франківській області.

Методи дослідження. Використано методи аналізу і синтезу для опрацювання масиву інформації про організацію туризму для особливих категорій громадян. Застосовано метод експертної оцінки, зокрема спілкування з працівниками спеціалізованого закладу освіти для дітей з потребами, а також спілкування із працівниками центру спадщини Вигодської вузькоколійки. Застосовано польовий метод, що передбачав участь в екскурсії «Карпатський трамвайчик» та фотозйомку. Порівняльно-географічний метод застосований під час формування концепції покращення екскурсії для особливих дітей на основі передових практик зарубіжних держав. Метод ідеалізації допоміг сформуванню уявлення про правильну організацію простору для людей з особливими потребами.

Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, шість підрозділів, висновків та списку використаних джерел і літератури. Загальна кількість сторінок - 63. Загальна кількість використаних джерел і літератури – 30.